

Etimologia que s'emperna fortament en el singular accident geogràfic de l'avenc de Xivert. I és versemblant que aquest avenc, eixamplat encara ('eixo-
bert') en qualitat de sitja de blat, vital recurs del castel-
5 l, quan els enemics l'encerclaven. Així l'avenc esdevenia el causant, l'esca, del nom del castell.

Eixamplat o no, un avenc és una o b e r t u r a. És conegut d'antic un avenc amb un nom d'origen ben semblant, el de *Bocabertella* a la ratlla entre l'alta
Garrotxa i el capdamunt del Vallespir. L'hem explicat i detallat en l'article del vol. II, p. 39. Havia estat una petita parròquia, anomenada St. Felicis *Bocaberta*
en el doc. de 1090 BUCCA APERTA 'gola badada'; més tard diminutiu de *Bocabertella*, ja 1525. Perquè era un avenc petit després mig tapat.

En conclusió. Queda descartada l'etim. personal germànica (A) en aquella forma exposada o en tota altra. Però és legítim quedar en dubte entre (B) i (C). A favor d'aquesta última hi ha el singular accident de l'avenc, i la facilitat amb què explica per igual les
20 formes, del tipus β) i tipus γ); amb (B) només donem compte de les del tipus β) que no són les més antigues. ¿Podria resultar *exuvert* d'una labialització de **Exevert* (>*Eixivert*) per la -v- següent? Si fos una variant moderna i excepcional... Però és increïble
25 essent en bons i repetits testimonis des del S. XII i confirmada per les diverses dades aràbigues.

¹ «Homenaje a Francisco Codera», prologat i p.p. Eduard Saavedra, Saragossa, 1904, pp. 23-33.—² Amb 52 cases de moriscos i amb 30 i 38 en els censos de 1563 i 1572 (Lapeyre, p. 35). —³ Escrit en lletres aràbigues, llegides per Seybold (*Vollmollers Jahresberichte Rom. Phil.* IX, 1, 27) i Alemanys *Geogr.* 11; si bé en el ms. hi ha soquen en la *b* i vocal *u* a la *r*. S'imposa una lleu esmena canviant el soquen en quesra i tenim *šubirt*, com en els docs. cristians o almenys posar el soquen a la *r* i viceversa, tindriem llavors *šuburt* (assimilació vocàlica). Notem que el fet de ser usat pels moros, de cap manera implica que sigui mot arà-
40 bic, car sabem que els sarraïns de Peníscola conservaven l'ús del mossàrab (romànic), i amb ell parlen a Jaume I quan li rendeixen Peníscola, com ho veiem per llurs paraules transrites en la Crònica.—⁴ Marsili-Q. imprimeix «*Xivertro*»; Aguiló en l'ed. de Jaume I posa «*Xurert*» però el ms. usat per Ag. sovint abusa de la *r* (p. ex. posant *Xuarp* en lloc de *Xuap*). La forma correcta (intermèdia entre les variants mss.) havia de ser *Xuvert* o *Xuvertro*.—⁵ Es coneix que davant l'amenaça de la conquesta cristiana s'havia produït una fugida tan gran dels moros xivertins que per evitar el despo-
50 blament les capitulacions de 1234 ofereixen retornar-los les terres perquè tornin. No sé si també seria alteració del nom d'un d'aqueixos refugiats, un *Enxivert* que figura entre les dades de moris-

cos de Tivissa. 1460: la via de Tivissa travessant lo camí de Falset — ix al Coll de la Costa *Enxivert* --- a la Serra de Fatxes e --- a Val de Lor» (Bru Borràs, *Notes de Tivissa*, 180.9).—⁶ En les forces catalanes de Sicília, pogué ser un cavaller d'origen alemany com Roger de Flor, o un refugiat occità dels albigesos, heretat pels nostres reis, amb terra a Josa. Els noms en -BERHT abunden en forma femenina, per tant s'explica que *Xiberta* hagi quedat com cognom bastant freqüent en el Nord del Principat (11 pobles en *AlcM*, però tots són del bisbat de Girona).

Xixara, V. Misc. Ar. X- *Xixerella*, V. *Xeixar* *Xix*, V. Misc. Ar. X- *Xixó*, V. *Xeixxa*

XIXONA

Vila cabdal del Migjorn valencià, uns 25 k. al Nord d'Alacant.

PRON.: *šišōna* a Alcoi, Alacant, Mutxamel, i a Xixona mateix, J.G.M., 1935, igual en les meves enquestes de 1963, entre elles la de Xixona (xxxv, 80-97). *Gentilicis*: *xixonenc* sembla ser molt general: J.G.M. en tots aquells pobles i St. Joan, i a Elx; *AlcM*, també, però admetent *xixoner*, que J.G.M. només anota a Teulada.

MENCIONS ANT. 1257: *Saxena* en la llista de tributs que Jaume I imposà a les aljames sarraïnes de les poblacions valencianes (aquí 300 besants, cedint-ne 100) (*El Arch.* I, 256) amb una *e* (hapax) certament errada per *o*, fàcil per la gran semblança de les dues vocals en la lletra d'aquell temps. 1259: *Sexona* (Huici II, 245).

En la Cròn. de Jaume I: en Almira «fo lo partiment de les terres. que l'infant Alfons hereu de Castella futur Alfons X hagués Almansa e Xarafull, e'l riu de Cabriuol, e Nós que haguéssem *Castayla*, e *Biar*, *Releu de Sexona* e *Alarch*, e *Finestrat* e *Torres* e *Polop*, e la Mola qu'és prop d'Agües, e *Altea* e tot ço que s'enserrava dins sos tèrmens» (§340, af. 371). Però després s'alçà Alazrac amb gran exèrcit de moriscos i «si *Penacadel* se perdia, lo port de *Cocentayna* se perdria, que no gosaria hom anar a --- *Alcoy* ni a les partides de *Sexona* ni a Alacant per nengun loch --- » (§370, Agl. 388).

Continuant la lluita amb els revoltats, l'a. 1277, l'Infant En Pere escríu al «Alcaydi in castro *Sexona*» sobre heretats «que havia en terme de *Nutxes*» (Soldevila, *Pere el Gran* I, 2a. p. 104). 1307: «F. des Cortey, batle vostre de la vostra terra deçà *Sexona* --- scrita en Elche» (*BABL* III, 362). Per on veiem que fins en temps de Jaume II el regne de València s'estengué fins a Alacant —zona d'Alacant a Elx, que Jaume I havia deixat per a Castella— i Xixona, continuà constituint el límit entre les dues comar-